

DELEŽNIKI SLOVENSKE GLASBENE INDUSTRIJE V KRIZNIH RAZMERAH**

Povzetek. Izbruh pandemije COVID-19 je povzročil hitre in dramatične spremembe v globalnem družbenem in kulturnem življenju. Tudi deležniki slovenske glasbene industrije niso ostali imuni. S pomočjo ankete, izvedene v tretjem četrtletju leta 2022, smo preučili zaznane negativne učinke krize v tej veji gospodarstva. Po čiščenju podatkovna baza vključuje 126 anketirancev. Neodvisne spremenljivke nastalega regresijskega modela so: zaznana podpora države, stopnja proaktivnosti, lokus kontrole, zadovoljstvo s poklicem in stopnja uporabe opojnih substanc. Rezultati so omogočili potrditev večine postavljenih hipotez in odprli nekatera vprašanja za potencialne raziskave te pogosto zanemarjene veje kreativne industrije.

Ključni pojmi: COVID-19, glasbena industrija, podpora države, proaktivnost, lokus kontrole, zadovoljstvo, Slovenija

Uvod

Marca 2020 je svet začel izvajati obsežne preventivne ukrepe proti širjenju nove koronavirusne bolezni z omejitvami potovanj, karantenami in omejitvami družabnih srečanj. Posledica teh omejitev je bilo takojšnje zaprtje številnih dejavnosti, vključno s koncertnimi in drugimi glasbenimi prizorišči. To je imelo takojšnje posledice za tiste izvajalce, ki se pretežno preživljajo z glasbo. Pandemija COVID-19 je povzročila nepopravljivo in dolgoročno škodo številnim industrijam, vključno z glasbeno industrijo. Mnogi so se znašli v položaju, ko so poleg negativnih čustvenih posledic doživeli znatne finančne izgube (Messick, 2021) in negotovost. Negotovost, ki je subjektivno razumljena kot ogrožajoča in stresna, človeku onemogoča ohranjanje nadzora in vodi do neprilagojenih psiholoških reakcij in anksioznosti (Özmete in Pak, 2020). Podobno kakor drugi so se tudi deležniki glasbene industrije v takšnih okoliščinah znašli v času pandemije covid-19.

* Dr. Predrag Ljubotina, docent, Fakulteta za uporabne družbene študije, Nova Gorica, Slovenija;
Dr. Andrej Raspor, profesor, Fakulteta za uporabne družbene študije, Nova Gorica, Slovenija.

** Izvirni znanstveni članek.

DOI: 10.51936/tip.60.3.441

Moteče je bilo predvsem sprejemanje ukrepov: od popolnega zapiranja do odpiranja javnega življenja, kar je onemogočalo dolgoročno načrtovanje. Vsak se je reševanja finančnih in osebnih težav loteval po svoje. V enem od prejšnjih prispevkov smo raziskovali, kakšne pomoči so bili deležni. Tudi statistika osebnih stečajev glasbenikov govori sama zase. Tisti glasbeniki, ki so želeli preživeti, pa so morali spremeniti svojo dejavnost. Tako so bili na boljšem tisti, ki se z glasbo ne ukvarjajo profesionalno, ampak so zaposleni in jim ukvarjanje z glasbo pomeni dodatni vir zaslužka (Raspor idr., 2022).

S člankom želimo raziskati, kako so deležniki slovenske glasbene industrije doživljali zaprtje javnega življenja in prepoved koncertnega glasbenega udejstvovanja v času pandemije COVID-19.

Teoretično ozadje z izpeljavo hipotez

Pandemijo COVID-19 lahko štejemo za krizo, ki je prizadela največjo populacijo na svetu doslej. Predhodne pandemije (npr. španska gripa) so prizadele manjše skupine ljudi, saj je leta 1918 živelo le 1,8 milijarde ljudi, leta 2020 pa že 7,8 milijarde ljudi. Zato je zaprtje javnega življenja povzročilo gospodarsko in socialno krizo. Kriza je opredeljena kot obdobje psihološkega neravnovesja, ki se pojavi kot posledica grožnje ali dogodka, ki nakaže velik problem, ki ga ni mogoče rešiti z znanimi strategijami obvladovanja (Özmete & Pak, 2020). In prav takemu neravnovesju smo bili priča med letoma 2020 in 2023.

Študija temelji na predpostavki, da pri profesionalnih glasbenikih spoprijemanje z negotovostjo in gospodarskimi težavami – pod vplivom različnih dejavnikov, povezanih s pandemijo – lahko pozitivno ali negativno vpliva na motivacijo glasbenikov (López-Íñiguez idr., 2022), na njihovo osebno in glasbeno udejstvovanje.

Organizacije in vladne agencije bi morale zagotavljati glasbenikom podporo, kadar so koncerti zaradi zaprtja odpovedani. Oblike podpore ne bi smele zadostovati samo za zagotavljanje osnovnih potreb (npr. hrane in namestitve), temveč tudi za ohranjanje glasbenikove (samo)motivacije – s ciljem zagotavljanja (1) odpornosti in spoprijemanja ter (2) zadovoljstva in osnovnih psiholoških potreb (López-Íñiguez idr., 2022). Predvsem pa bi morala biti podpora usmerjena v ohranjanje dejavnosti.

Kako je pandemija COVID-19 vplivala na glasbeno industrijo

V literaturi zasledimo uporabo različnih, med seboj močno povezanih izrazov ali sopomenk: kreativna ekonomija, kreativne industrije, kulturne industrije, kreativne in kulturne industrije (KKI), v zadnjem času pa se v EU vedno bolj uveljavlja poimenovanje kulturni in kreativni sektor (KKS).

Poleg vseh že omenjenih izrazov v Sloveniji v zvezi z njimi zasledimo še dodatne različice, ki sicer izvirajo zgolj iz različnih prevodov oz. naklonjenosti avtorjev do uporabe tujk (kreativni/ustvarjalni) (Murovec idr., 2020). Z razvojem dejavnosti pa se je prijela raba kulturne in kreativne industrije, pri čemer se angleška beseda »creative« enkrat prevaja kot kreativno, drugič pa kot ustvarjalno. Breznikova navaja, da lahko brez zadržka uporabljamo oboje (Breznik idr., 2011).

Na splošno bi lahko opredelili, da termin »glasbena industrija« vključuje vse, kar je povezano z glasbo. Glasbena industrija je glavni posrednik med glasbo (avtorjem) in potrošnikom (Kretschmer idr., 2001). Širše so deležniki te panoge predstavljeni na Sliki 1.

Z razglasitvijo pandemije COVID-19 je bila v večini držav razglašena prepoved javnih zbiranj. To je privedlo do takojšnje prekinitve delovanja koncertnih prizorišč in glasbenih festivalov, odpovedi nastopov in koncertnih turnej, zaprtja glasbenih trgovin ter številnih drugih ekonomskih dejavnosti, ki jih obsega glasbena industrija. V negotovosti so se znašli posamezniki številnih poklicev, ki sestavljajo glasbeno panogo, od skladateljev, glasbenikov, besedilopiscev, glasbenih učiteljev, dirigentov, glasbenih menedžerjev in agentov do založnikov, distributerjev, organizatorjev festivalov in koncertov, zvočnih in lučnih tehnikov, redarskih služb in številnega drugega storitvenega osebja, ki je povezano s to razvejeno in pomembno svetovno gospodarsko panogo (Matoz, 2020).

Slika 1: DELEŽNIKI GLASBENE INDUSTRIJE

IZDELAVA AVDIA IN VIDEA		POSREDNIŠTVO AVDIO IN VIDEO NOSILCEV	POSREDNIŠTVO ŽIVE GLASBE	
MENADŽER GLASBENEGA IZVAJALCA				
USTVARJALCI: (Skladatelji, ekspozišec)	IZVAJALCI: • Glasbeniki • Pevci	ZALOŽNIK/SAMOZALOŽNIK - GLASBENA ZALOŽBA • ZASTOPANJE PRAVIC • PROIZVODNJA • TRŽENJE • Marketinški menager, • Stiki z javnostmi • DISTRIBUCIJA • Komericalist	DISTRIBUCIJA GLASBENEGA DOGODKA • BOOKING AGENCIJE • ORGANIZACIJA KONCERTOV IN TURNEJ • PRODAJA VSTOPNIC	
	AUDIO PRODUKCIJA: • Producent • Tonski mojster/tehnik • Končni oblikovalec zvoka "mastering"	PRODAJA FIZIČNIH NOSILCEV GLASBE IN PRETOČNIH VSEBIN (Plošče, kasete, CD, DVD, MP3) • VELEPRODAJA • MALOPRODAJA	PRIZORIŠČA GLASBENIH DOGODKOV • KONCERTNA DVORANA • DISKOTEKA • KLUB • "OPEN AIR" FESTIVAL • STADIONI	
	VIDEO PRODUKCIJA: • Producent • Režiser • Direktor fotografije • SNELMALNA EKIPA: • Glavni organizator • Kamarman • Scenograf • Diajter • Masker • Kostumograf • Montažer	BREZPLAČNE PRETOČNE VSEBINE PREDVAJANJE • RADIO • TV • SPLET • SOCIALNA OMREŽJA • REKLAME • FILMI • APLIKACIJE	IZVEDBA DOGODKA • Glasbeni izvajalci • Menedžmentni dogodka - organizator • Tonski mojster/tehnik • Odrski delavci • Igralci/pesalci • Lučkarji • Varnostniki • Gostinci • drugi	
		ZAŠČITA PRAVIC AVTORJEV IN IZVAJALCEV - AGENCIJE Avtorske in sorodne, Izvajalske, Predvajalske		POTROŠNIKI: (kupec, poslušalec)
		PROMOCIJA TV; Radio; Tisk; Reklamni panoji; Splet; Socialna omrežja,		
	REZULTAT • Zvočni proizvod (fonogram) • Video proizvod (video)	REZULTAT • Prodana glasba ali video	REZULTAT • Glasbeni dogodek	

Vir: avtorjevo delo.

Vendar pa vsi deležniki glasbene industrije niso bili enako prikrajšani. Dejstvo je, da so lahko nekateri nemoteno poslovali. Skladatelji, besedilopisci, založniki, izdajatelji fonogramov in pretočnih spletnih vsebin (glasba) so v času pandemije zaslužili celo več kot prej. Glasbeni agenti so omejeno poslovali, saj ni bilo organizacije dogodkov. Drugi so se lahko odločili za alternativne oblike poslovanja, predvsem z izvedbo in prodajo po spletu (prodaja, poslušalci, glasbeniki). Nekateri pa so bili praktično brez prihodkov (koncerti, diskoteke, tonski in lučni tehniki) celi dve leti. Zaradi tega so se številni selili v druge dejavnosti.

Kriza

Kriza lahko nastopi v obliki nevarnega dogodka ali niza zaporednih stresnih dogodkov, ki hitro povzročijo kumulativni učinek. Slatter¹ (1984: 14) meni, da simptome krize največkrat prepoznavamo s finančnimi kazalci, poleg teh uporabljamo tudi nefinančne pokazatelje. V akutni fazi lahko ljudje, ki doživijo krizo, pokažejo reakcije, kot so zanikanje, zmedenost, jeza, strah, tesnoba, umik ali žalovanje (Mirabito, 2017; Yeager in Roberts, 2015). Negotovost zaradi pandemije COVID-19 je bila lahko grozeča, stresna in alarmantna. Strah pred neznanim pri posamezniku lahko povzroči odsotnost informacij na kateri koli ravni zavesti ali na točki obdelave. Negotovost povzroča strah zaradi zaznave trenutne bližnje grožnje in tesnobo zaradi zaznave, da se negotovost nadaljuje in lahko povzroči negativne dogodke. Negotovost preprečuje posameznikovo ohranjanje nadzora in vodi do neprilagojenih psiholoških reakcij (Bomyea idr., 2015). Tako lahko negotovost in težnja po izogibanju negotovim situacijam igrata osrednjo vlogo pri razvoju in vzdrževanju duševnih bolezni, zlasti anksioznih motenj. To dokazujejo številne študije (Carleton, 2012; Gu idr., 2020; Shihata idr., 2017).

Zaznani negativni vpliv COVID-19

Pandemija COVID-19 je na različne načine negativno vplivala na posameznike. Eno glavnih področij, ki vzbujajo skrb, je vpliv na duševno zdravje. Študije so pokazale, da je izbruh COVID-19 povzročil povečano psihološko stisko, depresijo, anksioznost in stres med posamezniki (Hamouche, 2020). Dojemanje varnosti, grožnja in tveganje okužbe, debelost, karantena in zaprtje, stigma, socialna izključenost, finančna izguba in negotovost zaposlitve so zgolj nekateri med negativnimi učinki pandemije (Hamouche, 2020). Poleg tega sta bili socialna izolacija in osamljenost opredeljeni kot

¹ *Gre sicer za nekoliko starejši vir, a je glede na njegov doprinos k diskurzu kriznega menedžmenta še danes zelo aktualen.*

pomembna zdravstvena izida, ki vplivata zlasti na starejše odrasle (Wu, 2020). Pandemija je prekinila družbene povezave in omejila možnosti za socialno interakcijo, kar je škodljivo učinkovalo na dobro počutje (Wu, 2020). Na splošno negativni vpliv COVID-19 na duševno zdravje posameznikov in njihovo socialno blaginjo izpostavlja potrebo po intervencijah in podpori za ublažitev teh učinkov.

Stopnja zaznane podpore države

Čeprav se na prvi pogled zdi, da je država izdala več prepovedi, ki so omejevali javno življenje, pa je bilo tudi precej pomoči, namenjene različnim skupinam. Tako so bili ukrepi, namenjeni omejevanju socialnih stikov (zbiranja ljudi, ustavljen potniški promet): na mejah; na področju zdravstva; v vzgojno-izobraževalnih ustanovah; v delovnih okoljih; v upravnih enotah in pravosodju; v zavodih za prestajanje kazni; domovih za ostarele. Posledično so organizacije organizirale delo od doma, prav tako je potekalo od doma tudi šolanje.

Vlada je sprejela več protikoronskih zakonov, s katerimi je urejala status zaposlenih in samozaposlenih. Tako so bile različne skupine deležne različnih pomoči ali nadomestil za odsotnost z dela zaradi okužbe. Samozaposleni in zaposleni so bili lahko upravičeni do pomoči glede na njihov status. V prednosti so vsekakor bili tisti, ki so bili ob nastopu COVID-19 stoodstotno zaposleni za nedoločeni čas. Na drugi strani pa so bili na najslabšem tisti, ki so delno zaposleni, delno pa samozaposleni. Samozaposleni so koristili del subvencij, a ker dejansko niso imeli prihodkov, so živeli od prihrankov. Nekateri pa so kasneje zaprli svoje s.p.-je ali celo šli v osebni stečaj (Raspor idr., 2022).

Družbena in državna podpora igrata osrednjo vlogo pri trajnostnem razvoju glasbene industrije. Ta podpora ima lahko različne oblike: od finančne podpore in sistemskih ukrepov do zagotavljanja potrebne infrastrukture. Cilj državne podpore je – poleg stimulacije ekonomske aktivnosti – pospešiti rast glasbene industrije in promovirati kulturno različnost. Eden od ključnih načinov, kako vlade podpirajo glasbeno industrijo, je finančna pomoč. Le-ta lahko vključuje nepovratna sredstva, subvencije in programe financiranja, ki zagotavljajo finančna sredstva glasbenikom, glasbenim organizacijam in glasbenim dogodkom. Na Novi Zelandiji je vlada na primer uvedla močne podporne ukrepe za glasbeno industrijo. Ustanovitev agencije za financiranje oddajanja glasbenih prizorišč »New Zealand On Air«, ki jo financira vlada, je povzročila povečano zanimanje za lokalne ustvarjalce. Podobno so bile v Kolumbiji izvedene javne politike za izboljšanje virov in zmogljivosti glasbenega sektorja, da bi tako povečali razvoj glasbenih grozdov (Gómez-Reyes idr., 2021).

Državna podpora se širi tudi na področji promocije in trženja lokalne glasbe. V nekaterih primerih vlade radijskim mrežam, ki se osredinijo na promocijo lokalne glasbe, zagotovijo brezplačen oddajni spekter in znatna sredstva (Mollgaard, 2018). Takšna podpora pomaga izpostaviti glasbenike, in tako ustvariti priložnosti, da dosežejo širše občinstvo. Denar pa kroži znotraj lokalne ekonomije.

Poleg finančne pomoči imajo vlade na voljo tudi oblikovanje politik in predpisov, ki koristijo ali škodijo glasbeni industriji. Ministrstvo za medije, kulturo in šport (DCMS) v Združenem kraljestvu je na primer objavilo poročilo, ki analizira glasbeni sektor in predlaga strategije za inovacije in rast (Cluley, 2009). Ob tem je pomembno upoštevati, da se lahko učinkovitost teh politik razlikuje. V nekaterih primerih lahko politike spregledajo dejanske potrebe glasbene produkcije in ne uspejo učinkovito podpreti malih producentov (Cluley, 2009). Zato je ključnega pomena, da vlade pri oblikovanju politik upoštevajo različne potrebe in izzive celotnega spektra deležnikov glasbene industrije.

Poleg tega lahko vlade podpirajo glasbeno industrijo z vlaganjem v infrastrukturo in ustvarjanjem ugodnih razmer za dejavnosti, povezane z glasbo. To lahko vključuje razvoj glasbenih prizorišč, prostorov za vaje in snemalnih studiev. Z zagotavljanjem potrebne infrastrukture vlade olajšajo rast glasbene industrije in ustvarijo ugodno okolje za uspeh glasbenikov. Vendar je pomembno zagotoviti, da so te naložbe pravično porazdeljene po različnih regijah, da bi spodbudili vključenost in dostopnost vseh.

Državna podpora glasbeni industriji pa ni omejena zgolj na finančno pomoč in razvoj infrastrukture. Vključuje tudi vzpostavljanje partnerstev in sodelovanja med vladnimi agencijami, glasbeno industrijo in drugimi zainteresiranimi stranmi. Ta partnerstva pomagajo spodbujati sodelovanje, izmenjavo znanj in združevanje virov (Mollgaard, 2018).

Kljub pomenu državne podpore je treba opozoriti, da obstajajo izzivi in omejitve. Eden od pomembnih izzivov je pomanjkanje političnih zmogljivosti in sredstev za učinkovito podporo glasbeni industriji. V nekaterih primerih ekonomski pomen glasbene industrije za družbo morda ni dovolj pomemben, da bi lahko utemeljili podporo politike, zato je treba upoštevati še druge dejavnike, kot sta kulturni pomen in družbeni vpliv (Spence, 2019: 45–60). Poleg tega lahko na učinkovitost vladne podpore vplivajo politični in gospodarski dejavniki ter specifične značilnosti glasbene industrije v posamezni državi. Če povzamemo, vladna podpora glasbeni industriji in glasbenikom igra ključno vlogo pri trajnostnem razvoju. Na podlagi navedenega smo izpeljali prvo hipotezo: **H1: Več je zaznane podpore države, manj je zaznanih negativnih učinkov pandemije COVID-19.**

Proaktivno vedenje posameznika v krizi

Proaktivno vedenje posameznika v kritičnih situacijah je ključen vidik osebne in poklicnega razvoja. Proaktivnost omogoča posameznikom, da prevzamejo pobudo, predvidevajo izzive in prispevajo k lastnemu napredovanju (Zhang idr., 2016: 241–256). Vključuje vedenje, kot so prevzemanje odgovornosti, individualna inovativnost in preprečevanje težav (Cheah idr., 2021: 95–102). Raziskave so pokazale, da na posameznikovo stopnjo proaktivnosti vplivajo različni dejavniki, vključno z intenzivnostjo osebne nostalgije. Ugotovljeno je bilo, da višje stopnje osebne nostalgije pomembno vplivajo na kognitivne reakcije, stališča in namere (Marchegiani in Phau, 2010: 241–256). Zato lahko posamezniki izkoristijo svojo nostalgijo za izboljšanje svojega proaktivnega vedenja v kritičnih situacijah. Vendar je pomembno omeniti, da je bila osebna nostalgija v referenčni študiji preučena le v eni kategoriji aktivnosti, zaradi česar avtorji pozivajo k nadaljnjim raziskavam tega področja (Marchegiani in Phau, 2010: 241–256). Na podlagi navedenega smo izpeljali svojo drugo hipotezo: **H2: Bolj je posameznik proaktiven, manj je zaznanih negativnih učinkov pandemije COVID-19.**

Nadzor kontrole vedenja posameznika

447

Mesto (lokus) nadzora se nanaša na prepričanje, da so dogodki in rezultati bodisi pod posameznikovim nadzorom (notranji lokus) bodisi jih določajo zunanji dejavniki (zunanji lokus) (Ajzen, 2011). Posamezniki z notranjim lokusom nadzora so običajno bolj (samo)učinkoviti in bolj prilagodljivi, medtem ko lahko tisti z zunanjim lokusom nadzora kažejo pasivnost in naučeno nemoč (Ajzen, 2002). Na koncept mesta nadzora vpliva osebna in družbena identiteta posameznika, pri čemer je osebna identiteta povezana z notranjim lokusom nadzora, družbena identiteta pa z zunanjim (Galvin idr., 2018). Kar zadeva na primer akademski uspeh, so raziskave pokazale, da je notranji lokus nadzora povezan z višjo akademsko uspešnostjo (Leung, 2001). Na podlagi navedenega smo izpeljali svojo tretjo hipotezo: **H3: Višja je stopnja notranjega lokusa kontrole, manj je zaznanih negativnih učinkov pandemije COVID-19.**

Zadovoljstvo s poklicem

Na zadovoljstvo glasbenikov pri delu lahko vplivajo različni dejavniki. Študija je pokazala, da so profesionalni glasbeniki, ki so dosegli svojo sanjsko službo in nastopajo v profesionalnem orkestru, izrazili relativno nizko stopnjo zadovoljstva pri delu (Dobrow, 2013). Takšno, nekoliko nepričakovano ugotovitev bi lahko pripisali mehanizmom, kot so izgorelost,

dolgočasnost ali spreminjanje vrednot in prioritet skozi čas. Druga študija je poudarila pomen ravnotežja med poklicnim in zasebnim življenjem, posebnih glasbenih veščin, možnosti odločanja o sebi, dolgoročnih kariernih ciljev in razvoja glasbene identitete za povečanje zadovoljstva v karieri (López-Íñiguez in Bennett, 2021). Interakcijski model zadovoljstva z delom nakazuje, da ima skladnost med značilnostmi poklica ter sposobnostmi in potrebami nosilca zaposlitve vpliv na zadovoljstvo posameznika (Lepojevic idr., 2018). Na splošno lahko razumevanje in raziskava teh dejavnikov pripomoreta k izboljšanju ravni zadovoljstva in dobrega počutja glasbenikov pri delu, zato se četrta hipoteza glasi: **H4: Bolj je posameznik zadovoljen s svojim poklicem, manj je zaznanih negativnih učinkov pandemije COVID-19.**

Povečana poraba opojnih substanc

Pandemija COVID-19 je močno vplivala na uporabo opojnih substanc (alkohola, zdravil in mamil) in duševno zdravje. Študije so pokazale, da sta se med pandemijo znatno povečali uporaba in zloraba substanc (Taylor idr., 2021). Omenjena študija poroča o uporabi substanc kot načinu obvladovanja tesnobe, povezane s COVID-19. Občutek osamljenosti, ki ga je pandemija okrepila, je bil povezan z višjo stopnjo izraženosti simptomov slabšega duševnega zdravja in uživanjem substanc (Horigian idr., 2021). Gospodarska kriza in izguba dela med pandemijo sta bila prav tako opredeljeni kot dejavnika tveganja za zlorabo substanc (Lawson idr., 2020). Mladostniki so med pandemijo poročali o spremembah v uživanju substanc, konfliktih s starši in slabšem nadzoru nad svojim vsakdanjikom (Kapetanovic idr., 2021). Te ugotovitve poudarjajo potrebo po preventivnih in intervencijskih strategijah za obravnavo povečane uporabe substanc in izzivov duševnega zdravja med krizo zaradi COVID-19 in jih poskušamo preveriti v peti hipotezi: **H5: Višja je posameznikova poraba opojnih substanc, več je zaznanih negativnih učinkov pandemije COVID-19.**

Metodologija

Za testiranje postavljenih hipotez smo uporabili linearni regresijski model. V modelu je poleg odvisne spremenljivke še pet neodvisnih spremenljivk: zaznana podpora države, stopnja proaktivnosti anketiranca, stopnja internega lokusa kontrole, zadovoljstvo s svojim poklicem in stopnja povečanja uporabe opojnih substanc. Naštetim in v teoretičnem delu utemeljenim neodvisnim spremenljivkam smo dodali še dve dihomični spremenljivki. To sta spol in prejeta pomoč države. Zanima nas namreč, ali bomo zaznali razliko med spoloma pri obravnavanem vprašanju. Poleg tega smo v model umestili tudi podatek, ali je anketiranec od države prejel pomoč. Z

izjemo zadnjih dveh spremenljivk so vse spremenljivke zajete s predhodno znanstveno potrjenimi Likertovimi lestvicami. Na vseh lestvicah smo preverili verjetnost pojava multikolinearnosti z izračunom VIF (variance inflation factor), ki v nobenem primeru ne presega vrednosti 2, kar je daleč pod teoretično določeno zgornjo mejo 10 (Flury idr., 1988).

Vzorec

Našo populacijo predstavljajo deležniki slovenske glasbene industrije v tretjem četrtletju leta 2022. Vzorec po čiščenju podatkovne baze vsebuje 126 deležnikov glasbene industrije. Naključnost vzorca temelji na spletnem anketiranju, ki je v zadnjih desetletjih sprejeto kot dovolj zanesljivo orodje pri vprašanju zagotovitve naključnosti vzorca. Dodatno smo za naključnost poskrbeli tako, da smo informacijo o raziskavi s prošnjo za sodelovanje hkrati posredovali širokemu naboru komunikacijskih kanalov, ki so redno v stiku z deležniki glasbene industrije. Prav tako so v raziskavi vključeni prav vsi deležniki, torej glasbeniki in tudi tehnično osebje (tonski tehniki), producenti, organizatorji in managerji. Bolj natančno strukturo vzorca prikazuje Tabela 1. V vzorcu prevladujejo ženske z 59,6%. Iz tabele razberemo, da je med krizo 36,2% vprašanih razmišljalo o opustitvi kariere v glasbeni industriji. 67,3% vseh sodelujočih v anketi je poleg udeleževanja v glasbeni industriji tudi redno zaposlenih, 21,7% pa jih ima status samostojnega kulturnega delavca. Med vsemi anketiranci jih je 30,3% prejelo neko obliko državne pomoči.

Tabela 1: STRUKTURA VZORCA

Struktura vzorca	Razmišljalo o menjavi kariere	Redno zaposlen	Samozaposlen v kulturi	Prejel državno pomoč	Struktura vzorca	Spol
DA	36,2	67,3	21,7	30,3	Moški	40,4
NE	63,8	32,7	78,3	69,7	Ženske	59,6

Vir: avtorjeva raziskava.

Spremenljivke

Odvisna spremenljivka modela je zaznani negativni učinek pandemije COVID-19. Vrednost smo zajeli s petimi vprašanji, na katera so anketiranci odgovorili tako, da so obkrožili izbrane vrednosti na petstopenjski Likertovi lestvici. Anketirance smo prosili, naj ocenijo negativni učinek krize na njihovo finančno situacijo, občutek gotovosti, samozaupanje, psihološko ravnesje in družinske odnose.

Naše neodvisne spremenljivke so: podpora države, proaktivnost posameznika, stopnja internega lokusa kontrole, zadovoljstvo s poklicem v okviru glasbene industrije in zaznana stopnja povečanja uporabe opojnih substanc med krizo. Za zajem osebnostnih lastnosti anketiranih posameznikov smo uporabil znanstveno preizkušene petstopenjske Likertove lestvice. Stopnjo zaznane podpore države pri posameznikovem udejstvovanju smo zajeli z Likertovo lestvico, sestavljeno iz šestih vprašanj (Eisenberger idr., 2001). Stopnjo proaktivnosti posameznika smo zajeli z desetimi vprašanji, ki smo jih preverili v predhodnih raziskavah (Bateman & Crant, 1993). S stopnjo internega lokusa kontrole smo zajeli posameznikovo dojetje nadzora na svojimi odločitvami. Višja stopnja lokusa kontrole pomeni višjo stopnjo zaznanega nadzora na svojimi odločitvami in življenjem kot takšnim (Levenson, 1973). Zadovoljstvo s svojim poklicem smo merili z lestvico, sestavljeno iz petih vprašanj (Agho idr., 1992). Gre za skrajšano lestvico, ki v prvotni izvedbi vsebuje 18 vprašanj (Wall idr., 1981). Glede uporabe opojnih substanc so anketiranci odgovorili na vprašanja o zaznani lastni povečani porabi alkohola, tablet ali drugih opojnih sredstev v obdobju krize.

Poleg navedenih sta med spremenljivke uvrščeni dve dihomični spremenljivki, in sicer spol (moški/ženski) ter odgovor na vprašanje, ali so anketiranci v času krize od države prejeli finančno pomoč v kakršni koli obliki (da/ne).

Rezultati in diskusija

V Tabeli 2 podajamo rezultate korelacijske analize spremenljivk. Ugotovili smo, da med neodvisnimi spremenljivkami ni velikih korelacij, kar potrjuje pričakovanja, da ni pričakovati težav zaradi morebitne multikolinearnosti.

V nadaljevanju Tabela 3 prikazuje rezultate osrednjega dela analize, regresijskega modela. Neodvisna spremenljivka modela je s strani anketirance zaznana stopnja negativnih učinkov krize zaradi COVID-19 na posameznika.

Rezultati so pokazali, da višja stopnja zaznane podpore države posamezniku in njegovemu delu pomeni nižjo stopnjo zaznave negativnih učinkov krize. Regresijski koeficient je v tem delu statistično značilen ($p = 0,028$). Hipotezo H1 na tej podlagi potrdimo. Naše ugotovitve so v tem delu skladne s pričakovanji in dosedanjimi raziskavami, ki krizo povezujejo z negotovostjo in težnjo posameznika, da se ji zaradi tega izogiba (Anderson, 2017). Višja stopnja podpore države namreč zmanjša zaznano stopnjo ogroženosti pri posamezniku (Hamouche, 2020). Sklepamo lahko, da je zelo pomembno, da država prepozna pomembnost in vlogo posameznih deležnikov glasbene industrije. Predvsem je pomembno, da se vsak deležnik v glasbeni industriji zaveda takšne podpore države in sprejetosti v družbi, in

Tabela 2: KORELACIJSKI KOEFICIEN TI

	Zaznani negativni vpliv COVID-19	Podpora države	Pro-aktivnost	Interni lokus kontrole	Zadovoljstvo s poklicem	Povečana uporaba substanc	Spol (M=1)	Dobili državno pomoč
Korelacijski koeficient	Zaznani negativni vpliv COVID-19	-0,315	0,227	-0,254	-0,219	0,403	-0,088	0,232
	Podpora države	1,000	-0,137	0,186	0,132	-0,245	-0,054	0,036
	Proaktivnost	0,227	-0,137	1,000	0,351	0,205	-0,004	-0,154
	kontrole	-0,254	0,186	0,351	1,000	0,346	-0,431	-0,158
	Zadovoljstvo s poklicem	-0,219	0,132	0,205	0,346	1,000	-0,166	0,049
	Povečana uporaba substanc	0,403	-0,245	-0,004	-0,431	-0,166	1,000	0,069
	Spol (M = 1)	-0,088	-0,054	-0,258	-0,003	-0,135	0,052	0,005
	Dobili državno pomoč	0,232	0,036	-0,154	-0,158	0,049	0,069	1,000
	Zaznani negativni vpliv COVID-19	0,000	0,000	0,005	0,002	0,007	0,000	0,165
	Podpora države	0,005	0,062	0,062	0,019	0,070	0,003	0,273
Stopnja značilnosti	Proaktivnost	0,002	0,019	0,000	0,011	0,483	0,002	0,042
	kontrole	0,007	0,019	0,000	0,000	0,000	0,485	0,039
	Zadovoljstvo s poklicem	0,000	0,070	0,011	0,000	0,032	0,066	0,293
	Povečana uporaba substanc	0,000	0,003	0,483	0,000	0,032	0,282	0,220
	Spol (M=1)	0,165	0,273	0,002	0,485	0,066	0,282	0,476
	Dobili državno pomoč	0,005	0,344	0,042	0,039	0,293	0,220	

Vir: avtorjeva raziskava.

sicer pred nastopom morebitnih kritičnih razmer. V tem primeru bo morebitne kritične razmere zaznaval manj intenzivno. Takšna ugotovitev lahko koristi predvsem državni administraciji. Njeno vlogo smo obširno opisali v pregledu teorije in na tistem mestu že poudarili pomen podpore države deležnikom glasbene industrije. Ni tako pomembno, v kakšni obliki je podpora (finančna, infrastrukturna, odpiranje trženjskih poti). Pomembno je predvsem, da se jo deležniki glasbene industrije zavedajo, torej, da je jasno in nedvoumno izražena. Na takšen način si država lahko poleg vseh uvida doma naštetih ciljev (stabilen ekonomski sektor, trajnostni razvoj kulture, sprejemanje različnosti) ob nastopu kriz obeta tudi bolj stabilne razmere.

Tabela 3: REZULTATI LINEARNE REGRESIJE

	B	SN	Beta	t	st. znač.	VIF
Konstanta	8,753	3,424		2,556	0,012	
Podpora države	-0,140	0,063	-0,174	-2,231	0,028	1,137
Proaktivnost	0,161	0,045	0,306	3,569	0,001	1,371
Lokus kontrole	-0,059	0,054	-0,103	-1,094	0,276	1,643
Zadovoljstvo s poklicem	-0,258	0,103	-0,199	-2,499	0,014	1,189
Povečana uporaba substanc	0,783	0,243	0,270	3,218	0,002	1,310
Spol (M = 1)	-0,522	0,664	-0,061	-0,786	0,433	1,121
Dobil državno pomoč	2,409	0,695	0,260	3,465	0,001	1,056

Vir: avtorjeva raziskava.

V nadaljevanju ugotavljamo, da so bolj proaktivni posamezniki tudi bolj občutljivi na krizne razmere, saj jih močneje zaznavajo. Tudi v tem delu so naši rezultati visoko statistično značilni ($p = 0,001$). **To sicer pomeni, da zavračamo hipotezo H2, vendar ugotovitve niso zaradi tega nič manj pomembne.** Ravno nasprotno. Gre za nepričakovan rezultat. Pričakovali smo namreč, da bodo bolj aktivni posamezniki manj intenzivno zaznavali negativne učinke krize, saj naj bi se zanašali na svoje sposobnosti, da se spopadejo s kriznimi razmerami (Cheah idr., 2021). Dosedanje raziskave so pokazale, da bi proaktivni posamezniki morali lažje sprejemati kritične razmere in se nanje bolj učinkovito odzvati (Marchegiani & Phau, 2010). Naša raziskava pa je pokazala v slovenski glasbeni industriji drugačno sliko. Na tem mestu imamo premalo podatkov, da bi si lahko privoščili ugibanja o razlogih za takšne ugotovitve. Gre namreč za širok spekter možnih razlogov. Vsekakor ima naša ciljna populacija občutek, da jim njihov proaktivni pristop ni bil v pomoč. Kdo in kako jih torej ovira pri njihovem udejstvovanju, ostaja v tem trenutku prikrto, daje pa po našem mnenju iniciativo za prihodnje raziskave. S praktičnih vidikov bi bilo pomembno ugotoviti, zakaj se deležniki slovenske glasbene industrije počutijo nemočni. Zakaj menijo, da jim njihov proaktivni pristop ni (bil) v pomoč?

Pri analizi vpliva lokusa kontrole vedenja podatki našega vzorca ne nasprotujejo hipotezi H0 ($p=0,276$). **Hipotezo H3 tako zavrnamo.** Upoštevajoč dejstvo, da posamezniki z izrazitejšo stopnjo internega lokusa kontrole menijo, da sami lahko vplivajo na to, kar se jim dogaja (Ajzen, 2011), smo pričakovali drugačen rezultat, saj so dosedanje raziskave pogosto pokazale, da je višja stopnja zaznanega internega lokusa kontrole pomenila tudi višjo stopnjo uspešnosti in iznajdljivosti (Leung, 2001). V tem delu na podlagi naše analize ne moremo izpeljati zaključkov.

V nadaljevanju smo potrdili našo hipotezo H4. Višja stopnja zadovoljstva v svojem poklicu vodi v nižjo stopnjo zaznanih negativnih učinkov krize. Rezultat je statistično značilen ($p = 0,014$). Gre za ugotovitev, ki je pomembna z dveh vidikov. Dosedanje študije so pokazale, da spremenjene razmere v okolju lahko vodijo v nižanje stopnje zadovoljstva z delom (Dobrow, 2013). Tudi mi smo ugotovili, da je ob nastopu krize skoraj tretjina anketirancev razmišljala o menjavi svoje kariere. Natančneje o izstopu iz glasbene industrije. Po drugi strani pa naši rezultati kažejo, da se bolj zadovoljni (pri svojem delu) posamezniki lažje soočajo s krizo v okolju. Z vidika družbe kot celote sta obe ugotovitvi pomembni v praksi. V nekriznih razmerah mora država glasbeni industriji posvečati dovolj pozornosti in sredstev, da bi tako zagotovila trajnostno rast dejavnosti ter zadovoljne posamezne deležnike v okviru te dejavnosti. To je dober prvi pogoj za učinkovito soočanje posameznikov s potencialnimi krizami. S tem država dosega enega svojih glavnih makroekonomskih ciljev, tj. stabilnost. Med krizo pa mora biti država sposobna in vnaprej pripravljena priskočiti na pomoč s finančnimi sredstvi in z infrastrukturo, ki naj glasbeni industriji omogoča delovanje tudi v kriznem obdobju. Vsaj v omejenem obsegu. Cilj takšnih ukrepov ni zgolj golo preživetje posameznih ustvarjalcev, temveč zagotavljanje trajnostnega razvoja glasbene industrije. To pa ima neposreden širši vpliv tudi na ekonomijo.

Tudi pri vplivu povečane uporabe opojnih substanc smo zaznali visoko statistično značilen vpliv ($p = 0,002$) na višjo stopnjo zaznanih negativnih učinkov krize. **Hipotezo H5 s tem potrdimo.** Dosedanje raziskave so se sicer v večji meri posvečale vplivu krize na uporabo opojnih substanc in ob tem ugotovile značilen vpliv kriznih razmer na povečano uporabo substanc zaradi lažjega obvladovanja tesnobe, povezane s pandemičnimi razmerami v družbi (Taylor idr., 2021). Usmerili smo se v raziskavo povratne zanke, predpostavljene v hipotezi H5. Torej, ali sedaj že povečana uporaba opojnih substanc poveča učinek krize? Ugotovili smo, da ta povratna povezava obstaja, kar razmere za posameznika dodatno poslabša. Rezultati so skladni z nekaterimi predhodnimi raziskavami, opravljenimi na drugih področjih (Kapetanovic idr., 2021; Lawson idr., 2020). Takšne ugotovitve opozarjajo na izjemno veliko potrebo po preventivnih ukrepih. Ti bi se verjetno morali osrediniti predvsem na ozaveščanje družbe in posameznikov v njej.

V ta namen je vsekakor lahko uporabna tudi pričujoča študija, ki potrjuje potrebo po takšnem udejstvovanju predvsem v predkriznem času. Ob tem velja še enkrat poudariti, da so posamezniki že v osnovi različno dovzetni za negativne vplive krize, saj je to lahko odvisno od drugih dejavnikov. Naša raziskava in ugotovitve se osredotočajo na ozko vprašanje. Analiziramo čas, ki sledi trenutku, ko posameznik že zazna negativne učinke krize skladno s svojimi osebnostnimi predispozicijami in ob tem poseže po opojnih substancah, ki naj bi omilile negativne občutke (Taylor idr., 2021). Na podlagi rezultatov lahko dvomimo o tem, da uporaba substanc omili negativne občutke, saj je standardiziran koeficient regresijskega modela v tej dimenziji med najvišjimi (0,270), kar lahko kaže na možnost, da se z uporabo substanc negativno občutenje krize le stopnjuje. Vsekakor pa menimo, da so v tem delu potrebne dodatne, bolj poglobljene raziskave.

V model smo vključili tudi spol kot dihotomično spremenljivko, vendar nismo zaznali statistično značilnih razlik pri zaznavanju negativnih učinkov krize. Zaznali pa smo visoko statistično značilno razliko ($p = 0,001$) pri zaznavi negativnih učinkov krize med posamezniki, ki so prejeli državno pomoč, in tistimi, ki je niso bili deležni. Izkaže se, da posamezniki, ki so prejeli pomoč, bolj intenzivno zaznavajo negativne učinke krize kot njihovi kolegi. Mogoče je takšna ugotovitev pričakovana, saj bi lahko – sicer spekulativno – skleпали, da so takšni posamezniki prej pripravljeni zaprositi za pomoč, saj zaznavajo več negativnih učinkov krize. Ob tem velja opozoriti, da je regresijski koeficient relativno visok (2,409). Visok je tudi standardizirani regresijski koeficient (0,290), ki tako ta dejavnik uvršča v skupino pomembnejših. Kot najvplivnejši dejavnik v modelu sicer izstopa proaktivnost s standardiziranim regresijskim koeficientom 0,306.

Sklep

V članku smo raziskali, kako so deležniki slovenske glasbene industrije doživljali zaprtje javnega življenja in prepoved koncertnega glasbenega udejstvovanja v obdobju pandemije COVID-19. Naše ugotovitve temeljijo na testiranju postavljenih hipotez s pomočjo linearnega regresijskega modela. Odvisna spremenljivka modela je zaznani negativni učinek pandemije COVID-19. Neodvisne spremenljivke pa so: zaznana podpora države, stopnja proaktivnosti anketiranca, stopnja internega lokusa kontrole, zadovoljstvo s svojim poklicem in stopnja povečanja uporabe opojnih substanc. Naštetim in v teoretičnem delu utemeljenim neodvisnim spremenljivkam smo dodali še dve dihotomični spremenljivki, to sta spol in prejeta pomoč države.

Rezultati so pokazali, da višja stopnja zaznane podpore države posamezniku in njegovemu delu pomeni nižjo stopnjo zaznave negativnih učinkov

krize (H1). To upravičuje pomoč, ki jo je vlada s protikoronskimi zakoni namenila deležnikom glasbene industrije, saj je zmanjšala vpliv izpada dohodka in omogočila, da so preživeli. Večina deležnikov deluje v okviru prekarne oblike dela. To je velik problem. Premagovanje prekarnosti dela in življenja kot univerzalnega problema bi moralo temeljiti na hkratnem lokalnem, kratkoročnem, parcialnem odporu in poskusih omejevanja negativnih vplivov in širjenja prekarnosti na eni ter konceptualizaciji in spodbujanju celovitih in univerzalnih rešitev za prekarnost na drugi strani (Kanjuo-Mrčela, 2022). Nadalje ugotavljamo, da so bolj proaktivni posamezniki tudi bolj občutljivi na krizne razmere, saj jih močneje zaznavajo (H2). Večina predstavnikov glasbene industrije namreč deluje v t.i. svobodnih oblikah dela (s. p.) ali imajo status svobodnega umetnika, kar jih sili, da ustvarjajo (so proaktivni) in iščejo prostor za glasbeno udejstvovanje. S tega vidika so zelo prilagodljivi glede na način, kraj in plačilo dela (Uršič, 2021), vendar pa ta prilagodljivost ni absolutna, če je ogrožena eksistenca. Prav tako višja stopnja zadovoljstva v svojem poklicu vodi v nižjo stopnjo zaznanih negativnih učinkov krize (H4). Glasbeniki, ki niso mogli nastopati, so poskušali izkoristiti pandemijski čas za pisanje in snemanje. Pandemija COVID-19 je pospešila preoblikovanja in pomagala malim in srednjim podjetjem z »oblikovanjem« novega vedenja« potrošnikov, kar je pomagalo poenostaviti procese, proračune in poslovne kanale (Gaffar idr., 2022). Seveda vsi deležniki niso bili v enakopravnem položaju. Lokusa kontrole vedenja na podlagi vzorca nismo uspeli statistično značilno povezati z zaznanimi negativnimi učinki krize (H3). Ugotavljamo tudi, da povečana uporaba opojnih substanc dodatno povečuje občutljivost posameznika na zaznavo negativnih učinkov krize (H5). Odvisnost je vedno od odvisnost od ljudi, ne od stvari (Lukšič, 1999), in z zaprtjem javnega življenja v pandemijskem obdobju so se posamezniki družili s sebi enakimi in povečevali svojo nezmožnost reševanja problemov.

Med spoloma nismo zaznali razlik. Zaznali smo pa visoko statistično značilno razliko pri zaznavi negativnih učinkov krize med posamezniki, ki so prejeli državno pomoč, in tistimi, ki je niso bili deležni. Upravičenost do pomoči ni bila samoumevna. Izpolnjeni so morali biti določeni pogoji za dodelitev pomoči. Tu so bili tisti, ki niso imeli rednega delovnega razmerja ali plačanih vseh obveznosti do države (davkov, prispevkov), znova v neenakopravnem položaju v primerjavi z redno zaposlenimi. Pomoč bi morala biti neodvisna. Take primere poznamo v ZDA, kjer so državljani prejeli »stimulativne čeke« (Fan in Nie, 2020), s katerimi so lahko blažili vplive pandemije na njihove izdatke in manjše prihodke. Pogojevanje pomoči z višino osebnega dohodka je lahko diskriminacijsko.

Ob tem menimo, da bi prihodnje raziskave s kvalitativnim pristopom lahko nadgradile naše rezultate z bolj poglobljenimi spoznanji, saj gre za

raziskovanje subjektivnih občutenj, ki so po svoji naravi izjemno kompleksna. Kvantitativni pristop v takšnih primerih lahko poda usmeritve, kar je bil tudi glavni cilj pričujočega članka.

Na splošno deležniki glasbene industrije niso mogli nadzirati dogodkov med krizo, saj je bilo prisotnih preveč zunanjih vplivov (omejitev gibanja, testiranje, prepoved nastopanja, ipd.). Na podlagi ugotovitev sklepamo, da bi upoštevanje rezultatov pričujoče in podobnih bodočih raziskav pomembno pripomoglo k trajnostnemu razvoju kreativne industrije.

LITERATURA

- Agho, Augustine O., James L. Price in Charles W. Mueller (1992): Discriminant validity of measures of job satisfaction, positive affectivity and negative affectivity. *Journal of Occupational and Organizational Psychology* 65 (3): 185–195.
- Ajzen, Icek (2002): Perceived behavioral control, self-efficacy, locus of control, and the theory of planned behavior. *Journal of Applied Social Psychology* 32 (4): 665–683.
- Ajzen, Icek (2011): The theory of planned behaviour: Reactions and reflections. *Psychology and Health* 26 (9): 1113–1127.
- Anderson, David (2017): Crisis intervention handbook: assessment, treatment, and research. V: *European Journal of Social Work* 20 (5). Oxford: Oxford University Press.
- Bateman, Thomas S. in J. Michael Crant (1993): The proactive component of organizational behavior: A measure and correlates. *Journal of Organizational Behavior* 14 (2): 103–118.
- Bomyea, Jesica, H. Ramsawh, T. M. Ball, C. T. Taylor, M. P. Paulus, A. J. Lang in M. B. Stein (2015): Intolerance of uncertainty as a mediator of reductions in worry in a cognitive behavioral treatment program for generalized anxiety disorder. *Journal of anxiety disorders* 33: 90–94.
- Breznik, Maja, Lilijana Stepančič, Brigita Lipovšek, Helena Pivec, Majda Širca in Blanka Tivadar (2011): KKIPS: kulturne in kreativne industrije po slovensko, 28–29. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
- Carleton, R. Nicholas (2012): The intolerance of uncertainty construct in the context of anxiety disorders: Theoretical and practical perspectives. *Expert Review of Neurotherapeutics* 12 (8): 937–947.
- Cheah, Chew Sze, Cheng Ling Tan in Sook Fern Yeo (2021): Proactivity among Academicians in Malaysian Private Universities. *Environment-Behaviour Proceedings Journal* 6 (SI4): 95–102.
- Cluley, Robert (2009): Chained to the grassroots: the music industries and DCMS. *Cultural Trends* 18 (3): 213–225.
- Dobrow, Shoshana R. (2013): Dynamics of calling: A longitudinal study of musicians. *Journal of Organizational Behavior* 34 (4): 431–452.
- Eisenberger, Robert, Stephen Armeli, Barbara Rexwinkel, Patrick D. Lynch in Linda Rhoades (2001): Reciprocation of perceived organizational support. *Journal of applied psychology* 86 (1): 42.

- Fan, Haobin in Xuanyi Nie (2020): Impacts of layoffs and government assistance on mental health during COVID-19: An evidence-based study of the United States. *Sustainability* 12 (18): 7763.
- Flury, Bernhard, Fionn Murtagh in Andre Heck (1988): *Multivariate Data Analysis. V: Mathematics of Computation* 7. izd. 50 (181). Pearson.
- Gaffar, Vanessa, Tika Koeswandi in Usep Suhud (2022): Has the Covid-19 pandemic accelerated the digital transformation of micro, small and medium-sized enterprises in Indonesia?. *Teorija in praksa* 59 (3): 729–744.
- Galvin, B. M., A. E. Randel, B. J. Collins & R. E. Johnson (2018): Changing the focus of locus (of control): A targeted review of the locus of control literature and agenda for future research. *Journal of Organizational Behavior* 39 (7): 820–833.
- Gómez-Reyes, F. M., D. Catalá-Pérez & M. de-Miguel-Molina (2021): The Role of Public Policies in Enhancing Cultural and Creative Industries: An Analysis of Public Policies Related to Music in Colombia, 27–40.
- Gu, Yuanyuan, Simeng Gu, Yi Lei in Hong Li (2020): From uncertainty to anxiety: How uncertainty fuels anxiety in a process mediated by intolerance of uncertainty. *Neural Plasticity*.
- Hamouche, Salima (2020): COVID-19 and employees' mental health: stressors, moderators and agenda for organizational actions. *Emerald Open Research*.
- Horigian, Viviana E., Renae D. Schmidt in Daniel J. Feaster (2021): Loneliness, Mental Health, and Substance Use among US Young Adults during COVID-19. *Journal of Psychoactive Drugs* 53 (1): 1–9.
- Kanjuo-Mrčela, Aleksandra. (2022): In search of the good life: weaknesses of the ever-stronger global platform economy. *Teorija in praksa* 59 (3): 617–643.
- Kapetanovic, Sabina, Sevtap Gurdal, Birgitta Ander in Emma Sorbring (2021): Reported Changes in Adolescent Psychosocial Functioning during the COVID-19 Outbreak. *Adolescents* 1 (1): 10–20.
- Kretschmer, Thomas, Gregor Antoniadis, Veit Braun, Stefan A Rath in Hans-Peter Richter (2001): Evaluation of iatrogenic lesions in 722 surgically treated cases of peripheral nerve trauma. *Journal of neurosurgery* 94 (6): 905–912.
- Lawson, Monica, Megan H. Piel in Michaela Simon (2020): Child Maltreatment during the COVID-19 Pandemic: Consequences of Parental Job Loss on Psychological and Physical Abuse Towards Children. *Child Abuse and Neglect*, 110.
- Lepojevic, Vinko, Biljana Dordjevic in Maja Ivanovic-Djukic (2018): Mediating effects of career stages on job-related characteristics – Job satisfaction relationship. *Engineering Economics* 29 (2): 215–225.
- Leung, Cynthia (2001): The psychological adaptation of overseas and migrant students in Australia. *International Journal of Psychology* 36 (4): 251–259.
- Levenson, Hanna (1973): Multidimensional locus of control in psychiatric patients. *Journal of consulting and clinical psychology* 41 (3): 397.
- López-Íñiguez, Guadalupe in Dawn Bennett (2021): Broadening student musicians' career horizons: The importance of being and becoming a learner in higher education. *International Journal of Music Education* 39 (2): 134–150.

- López-Íñiguez, Guadalupe, Gary E. McPherson in Francisco J. Zarza Alzugaray (2022): Effects of threat and motivation on classical musicians' professional performance practice during the COVID-19 pandemic. *Frontiers in Psychology* 13.
- Lukšič, Igor (1999): Droga kot politično razmerje. *Teorija in praksa* 36 (5): 820–826.
- Marchegiani, Christopher in Ian Phau (2010): Effects of personal nostalgic response intensity on cognitions, attitudes, and intentions. *Journal of Research in Interactive Marketing* 4 (3): 241–256.
- Messick, Kyle J. (2021): Music industry in crisis: The impact of a novel coronavirus on touring metal bands, promoters, and venues. *The societal impacts of COVID-19: A transnational perspective*, 83–98.
- Mirabito, M. Diane (2017): Social work theory and practice for crisis, disaster and trauma. *Social work treatment: Interlocking theoretical approaches* 6: 117–130.
- Mollgaard, Matt (2018): New Zealand Music in the Popular Imagination 1988–2010: Revisiting a Moment for 'Our Music'. *Back Story Journal of New Zealand Art, Media & Design History* 5: 49–69.
- Murovec, Nika, Damjan Kavaš in Tjaša Bartolj (2020): Statistična analiza stanja kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji 2008–2017, 143. Ljubljana: Muzej za arhitekturo in oblikovanje (MAO), Center za kreativnost (CZK).
- Özmete, Emine in Melike Pak (2020): The relationship between anxiety levels and perceived social support during the pandemic of COVID-19 in Turkey. *Social Work in Public Health* 35 (7): 603–616.
- Raspor, Andrej, Predrag Ljubotina in Bojan Rojko (2022): Slovenska glasbena industrija v primežu med COVID-19 in ekonomsko eksistenco. *Perfectus PRO*, 2022 (2): 9–16.
- Shihata, Sarah, Peter M. McEvoy in Barbara A. Mullan (2017): Pathways from uncertainty to anxiety: An evaluation of a hierarchical model of trait and disorder-specific intolerance of uncertainty on anxiety disorder symptoms. *Journal of Anxiety Disorders* 45: 72–79.
- Slatter, Stuart (1984): *Corporate recovery: A guide to turnaround management*. USA: Penguin books.
- Spence, Kim Marie (2019): When Money is not Enough: Reggae, Dancehall, and Policy in Jamaica. *Journal of Arts Management Law and Society* 49 (1): 45–60.
- Taylor, Steven, Michelle M. Paluszek, Geoffrey S. Rachor, Dean McKay in Gordon J. G. Asmundson (2021): Substance use and abuse, COVID-19-related distress, and disregard for social distancing: A network analysis. *Addictive Behaviors*, 114.
- Uršič, Matjaž (2021): Pandemija covid-19 kot nadaljevanje procesov fleksibilizacije in prekarizacije delovnih razmer za kreativne poklice v Sloveniji. *Teorija in praksa* 58 (3): 762–784.
- Wall, Toby D., John D. Cook in Susan J. Hepworth (1981): *The experience of work : a compendium and review of 249 measures and their use*. Published in 1981 in London by Academic press, 335.
- Wu, Bei (2020): Social isolation and loneliness among older adults in the context of COVID-19: a global challenge. *Global health research and policy* 5: 27.
- Yeager, Kenneth in Albert Roberts (2015): *Crisis intervention handbook: Assessment, treatment, and research*. Oxford: Oxford University Press.

Zhang, Melody Jun, Kenneth S. Law in Bilian Lin. (2016): You think you are big fish in a small pond? Perceived overqualification, goal orientations, and proactivity at work. *Journal of Organizational Behavior* 37 (1): 61-84.

VIRI

Matoz, Zdenko (15. 4. 2020): Poziv za rešitev glasbene industrije. Delo. Dostopno prek <https://www.delo.si/kultura/glasba/poziv-za-resitev-glasbene-industrije/>, 23. 5. 2023.